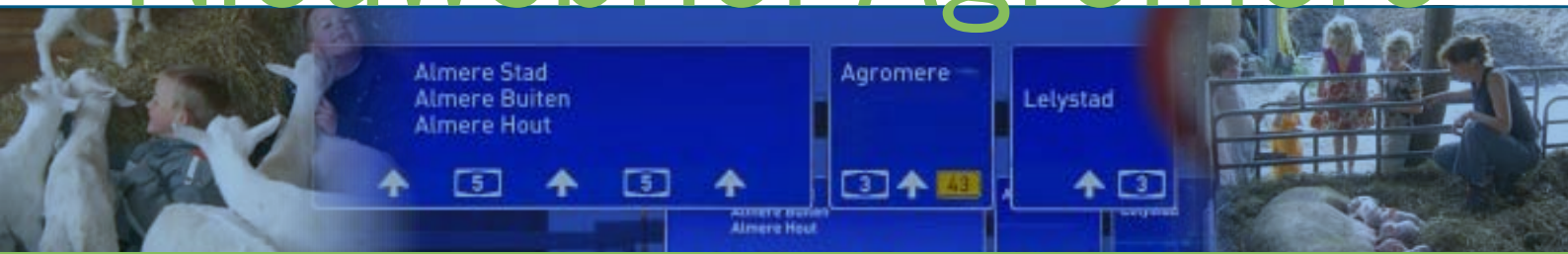

Nieuwsbrief Agromere april 2008

Stad en landbouw: combinatie met toekomst

Agromere, de denkbeeldige wijk in Almere waar wonen geïntegreerd is met landbouw, is het afgelopen jaar een stukje dichterbij gekomen. We hebben vele gesprekken gevoerd met de gemeente, projectontwikkelaars en ondernemers rondom Almere, een student van Wageningen Universiteit heeft een enquête gehouden onder Almeerders over wonen naast stadslandbouw. Alle betrokkenen zien de voordelen van integratie van stad en landbouw al moet het nog wel wat concreter worden, wordt vaak gezegd. Daaraan is een eerste uitwerking gegeven met een ontwerp. De gesprekken

hebben er ook toe geleid dat de gemeente Almere positief is over het idee van stadslandbouw en meedenkt om het voor de stad nog concreter te maken. Ondertussen zijn er plannen te komen tot een daadwerkelijke ontwikkeling van een stadslandbouwwijk via een Europees project en zijn er ideeën voor twee nieuwe workshops in de loop van het jaar. Er is veel gebeurd en er staat het nodige op stapel in 2008, daarom houden wij u graag op de hoogte van de voortgang van het project Agromere.

Andries Visser, Jan-Eelco Jansma WUR-PPO

Gerhard Dekker, planoloog bij gemeente Almere:

‘We willen ruimte bieden aan landbouw in de stad’

Gerhard Dekker, medewerker van de dienst stedelijke ontwikkeling van de gemeente Almere, ziet het al helemaal voor zich. Als de nieuwbouw van Almere-Oost doorgaat verrijst daar een wijk waar mensen helemaal tot rust komen. Hoe dat komt? In de stad vindt landbouw plaats en die heeft een geheel eigen plek gekregen in het wonen.

De voorbereidingen voor een mogelijke uitbreiding van Almere zijn in volle gang. Ook Gerhard Dekker is daar druk mee. Hij heeft onder andere de taak te kijken of stadslandbouw een optie is en hoe dat dan ingepast kan worden. “Ik ben ervan overtuigd dat landbouw enorme potenties biedt voor de stad”

U bent een warm voorstander van stadslandbouw?

“Ja, ik zie dat helemaal voor me. De traditionele scheidslijn tussen stad en land verdwijnt. Ik kom uit Zuid-Afrika en daar zie je dat overal. Voor Nederland is het niet meer gebruikelijk.”

Waarom wil Almere daarmee aan de slag?
“Wij hebben de opdracht van het Rijk te onderzoeken of organische ontwikkeling van een nieuwe stedelijkheid mogelijk is. Organisch begint voor mij tussen de piepers. Ik verwijs altijd naar Egmond-Binnen. Daar liggen de landerijen tegen de stad aan. Je hoeft maar een paar straten te lopen of je hebt weer zicht op de landbouw. Dat geeft een gevoel van rust. Maar ik gebruik liever niet het woord stadslandbouw.”

Wat is er mis met het woord stadslandbouw?

“Dat suggereert dat het geen echte

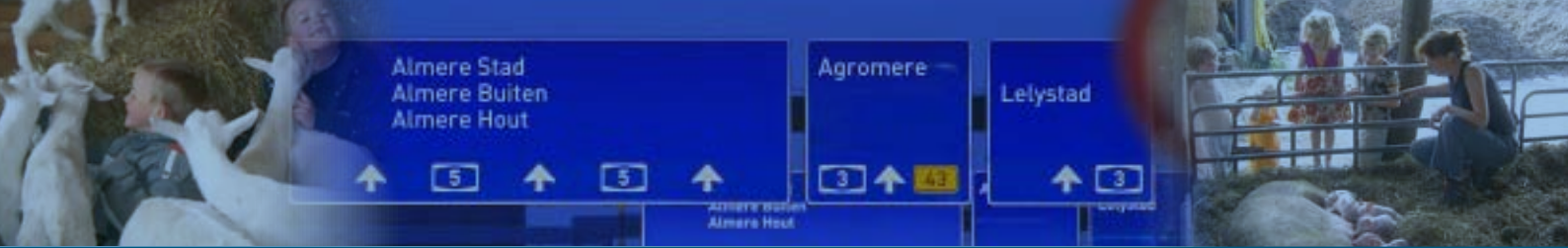

landbouw is, terwijl het gewoon om landbouw gaat. Dat zeggen ook alle boeren die naast de productie van voedsel andere functies aanbieden, zoals kinderopvang of zorg. Zij zijn ontzet-

WAGENINGENUR

For quality of life

tend trots op wat ze doen. Het verschil tussen landbouw in en buiten de stad is natuurlijk wel dat er bij landbouw in de stad een veel directere relatie is met de mensen die er omheen zitten. Ik zeg dan ook liever landbouw in de stad.”

Wat is uw beeld bij landbouw in de stad?

“Landbouw kan drie functies vervullen: landschappelijk, maatschappelijk en de productie van voedsel. Landbouw in de stad heeft altijd meer dan een van die functies. Het is wel een kwetsbaar concept. Als je mensen vertelt wat het zou kunnen zijn, raken ze enthousiast. Maar het blijft lastig voor te stellen. PPO heeft vanuit de landbouw de concepten uitgewerkt. Nu moeten wij vanuit de planologie dezelfde kwaliteitsprincipes formuleren zoals we die ook voor woningbouw of werklocaties hebben. Dat proces duurt nog minstens een jaar. Het is wel handig als iedereen dat beeld gaat koesteren. Dan wordt het gedragen.”

Er is toch al een stadsboerderij in Almere, dus dan kunnen mensen wel een beeld hebben.

Dat klopt. Maar onze stadsboer heeft vooral de functie gebieden schoon te houden. Daar bedoel ik mee dat hij de gronden beheert die we in de

toekomst gebruiken voor bijvoorbeeld woningbouw. Doordat hij erop boert onderhoudt hij die grond en voorkomt dat er gekke dingen mee gebeuren. Maar dat is meestal slechts tijdelijk. Voor de oostelijke ontwikkeling van de stad onderzoeken we of landbouw een permanente functie in het stedelijk weefsel kan krijgen. Landbouw moet een onderdeel worden van het stedelijk wonen. En niet dat als de stad gaat groeien de landbouw verdwijnt.”

Kan dat zomaar?

“Het vereist dat wij flexibel gaan nadenken. We kunnen niet zeggen dat er alleen landbouw mag komen en verder niets anders, want als de ondernemer dan een ander plan heeft kan dat niet. Hij moet de ruimte krijgen andere functies aan te bieden. We kunnen het nog niet allemaal overzien, dus moeten we er flexibel mee omgaan; niet alles vastleggen in het bestemmingsplan, maar de landbouw de ruimte bieden te ontplooiën.”

Wat moet er nu gebeuren?

“Er zijn twee trajecten die we moeten gaan. Het eerste traject zijn de mensen in het gebied. Dit is niet een leeg, blanco gebied. Daar wonen en werken al allerlei mensen en veel grond

is in handen van boeren. Die mensen moeten allemaal meegenomen worden in het traject. Het tweede traject is de planologische opgave. Stedenbouw is een erg technocratisch proces, daarin is landbouw nooit een onderdeel van geweest. Nu moeten wij die traditie doorbreken, zodat stedenbouw de landbouw wel meeneemt. Wij moeten boeren een plaats kunnen bieden. Daarbij kijken we naar de functionele rol van landbouw. Normaliter is een landschappelijke drager altijd een van de speerpunten in onze plannen. We plannen bijvoorbeeld een mooi groen vormgegeven weg, een bossage of een park. Maar waarom zouden wij landschap maken als er in Almere-Oost al landschap is van de boeren die daar nu zitten? Ik hoop dat in dat stuk een aantal boeren de uitdaging aanwillen om landbouw in de stad vorm te geven. Maar wij moeten dan wel snappen wat landbouw in de stad kan bieden en wat zij nodig heeft. We kunnen niet hier een straatje plannen, dan een stukje landbouw en weer een straatje. Dan knip je het te veel op.

Overigens: het besluit of -en met welk gebiedsconcept- we gaan bouwen is nog niet genomen. Zodra het besluit valt, halen we alle stakeholders bij elkaar om er verder over door te praten.”

Duurzaam en groen met stadslandbouw

Agromere wordt de groenste en duurzaamste wijk van Almere. Zo verwoordt Andries Visser, projectleider, de ambities voor het project. Trigger voor de wijk is de vervreemding van de burger tot zijn voedsel. Die weet niet meer waar het voedsel vandaan komt, weet niet meer wat gezond is en beweegt te weinig, waardoor veel mensen en ook kinderen te dik worden. Een wijk met landbouw zal die trend keren, is de overtuiging van Visser. Dankzij de

landbouwbedrijven komen de burgers direct in contact met de oorsprong van hun voedsel. De bedrijven zorgen voor lokale werkgelegenheid. Tegelijkertijd zorgen de ondernemingen met hun werknemers voor activiteiten gedurende de dag, zodat niet langer een wijk overdag leegstroomt. Dankzij de directe contacten tussen bedrijven en burgers ontstaat een sociale cohesie. Pubers die overdag alleen thuis zijn hebben aanspraak, waarbij de ondernemers

met hun activiteiten zelfs rolmodel kunnen worden. Naast de sociale aspecten van stadslandbouw biedt wonen met landbouw bij uitstek de mogelijkheid duurzaamheid te bevorderen. De landbouw kan met biogas bijvoorbeeld de warmte leveren voor de woningen. Ook worden transportafstanden van voedsel minder. Het eerste ontwerp voor deze wijk is klaar (zie verderop). De concrete plannen volgen later dit jaar.

Eerste ontwerp van Agromere

Verschillende soorten huizen, winkels, een park, speelveldjes voor de kinderen: het zijn allemaal elementen die in een nieuwbouwwijk terugkomen. Maar hoe kan zo'n wijk eruit zien als hier middenin ook stadslandbouw een plaats heeft gekregen?

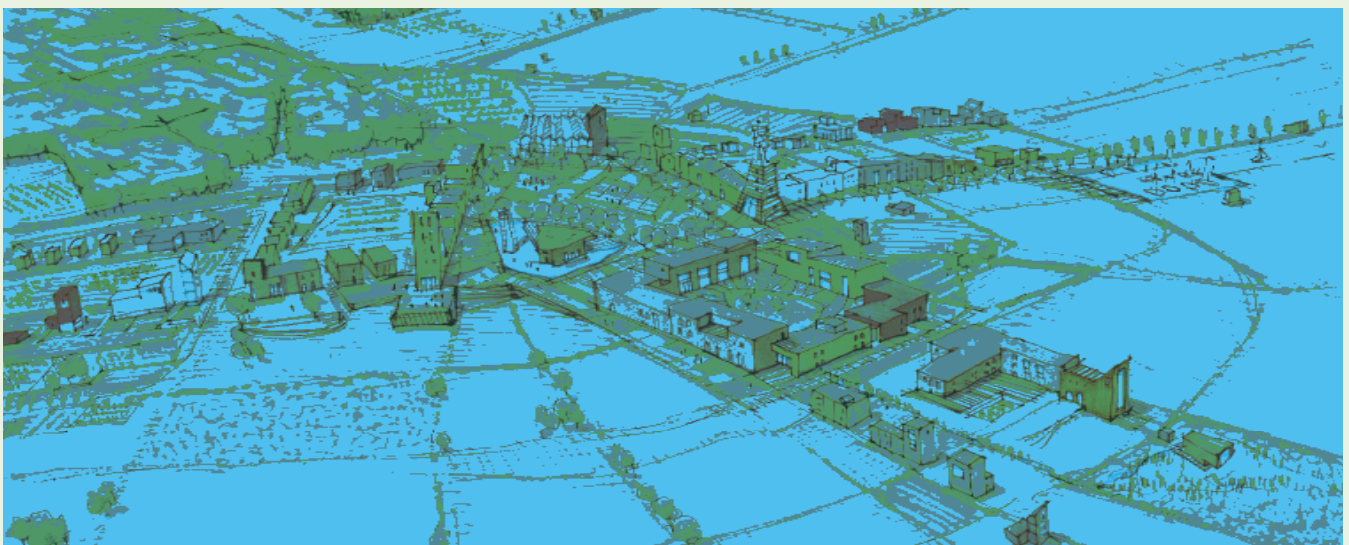
Onderzoekers maakten, met input van allerlei stakeholders uit het gebied, een eerste ontwerp voor een wijk met stadslandbouw in de uitbreiding van Almere, onder de naam Agromere. Standaard voor een nieuwbouwwijk in Almere is dat er zo'n vijfduizend mensen wonen op een oppervlakte van totaal 250 hectare. Op basis van leefstijlonderzoek van Bureau Motivaction is te achterhalen hoe de bevolkingssamenstelling van zo'n wijk is. Voor Agromere komt dat neer op 18 plaatsen voor kinderopvang, een basisschool voor 360 leerlingen, een bejaardentehuis met 360 ouderen en één tot twee huisartsen. Dat betekent, zo laat de berekening van de onderzoekers zien, dat 85 hectare nodig is voor wonen en 165 hectare voor landbouw. Wat voor landbouw is er mogelijk op zo'n oppervlakte? Heel wat: een

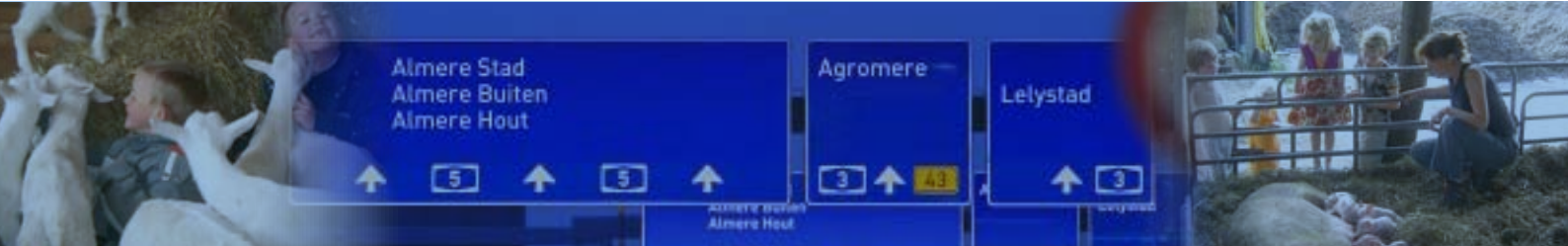
groentebedrijf met legkippen, een glastuinbouwbedrijf, een fruitteeltbedrijf, geitenbedrijf en een gemengd bedrijf met akkerbouw, melkkoeien en vleesvee. Elk bedrijf is een afgeleide van een zelfde soort bedrijf elders in Nederland dat goed draait. De veronderstelling is dan ook dat het ook in de nieuwe wijk rendabel kan draaien. De bedrijven leveren zowel producten als diensten aan de inwoners. Niet alleen de onverwerkte producten zoals eieren, groente en fruit, maar ook verwerkte zoals kaas, sap en jam en brood. Elk bedrijf heeft een specifieke relatie met de wijkbewoners. Zo doet het geitenbedrijf ook dienst als kinderopvang, heeft het een pannenkoekenrestaurant en organiseert kinderfeestjes. Het glastuinbouwbedrijf is de plek waar de kinderen naar school gaan en het gemengde bedrijf kan ook zorglandbouw bieden. De wijk kan voor een deel van zijn consumptie zelfvoorzienend worden. Bijvoorbeeld voor aardappelen, appels en melk. De bewoners kunnen zich ook nog specifiek aan de bedrijven binden via bijvoorbeeld een Pergola-constructie. Hierbij sluiten consumenten een vast

contract af met het bedrijf waarin ze zich verplichten producten af te nemen en regelmatig mee te helpen.

Verdere uitwerking

Het gaat hier om een eerste ontwerp van Agromere. Verdere uitwerking volgt dit jaar. Onderzoekers van andere disciplines gaan de eerste concepten van de vijf landbouwbedrijven verder invullen: wat is nodig om rendabel te draaien, hoe gaan bedrijven met elkaar samenwerken, welke diensten gaan ze aanbieden en hoe kunnen ze duurzaamheid verder vormgeven? Verder krijgen betrokken stakeholders uit het gebied het eerste concept voorgelegd en kunnen ze hun ideeën toevoegen en het ontwerp becommentariëren. Ook komt er een verdere uitwerking van de behoeftes en wensen van toekomstige bewoners op het gebied van zorg, opvang van kinderen en ouderen, scholen, winkels en andere voorzieningen. Samen met stakeholders en burgers van Almere mondt dit eind 2008 uit in een compleet en concreet ontwerp van de wijk.

Burgers Almere willen stadslandbouw

Ruim de helft van de inwoners van Almere wil graag een stadsboerderij in zijn woonomgeving hebben. Nog eens eenderde wil dit 'misschien'. Dat komt naar voren uit een enquête onder 560 inwoners van Almere, uitgevoerd door Christel Engelen, student van Wageningen Universiteit. De enquête is uitgevoerd om te achter-

halen of mensen uit Almere in een woonwijk met stadslandbouw willen wonen. Naast interviews met mensen uit Almere zijn ook bewoners van de wijk Eva-Lanxmeer in Culemborg geïnterviewd. Dit is een ecologische woonwijk met een stadsboerderij. Een deel van de bewoners uit Almere blijkt zelfs geld over te hebben om zo'n

stadsboerderij daadwerkelijk in de eigen omgeving te hebben. Zij zijn bereid een maandelijkse contributie te betalen of een meerprijs voor het huis. Ook is een deel bereid diensten of producten af te nemen van de stadsboerderij of actief bij te dragen aan de stadsboerderij, bijvoorbeeld door commissiewerk. De enquête laat echter ook zien dat stadslandbouw een onbekend fenomeen is. Voordat geïnterviewden de enquête invulden wist niet meer dan 20 procent wat stadslandbouw inhoudt. Deze groep was vooraf positiever over deze vorm van landbouw dan degenen die geen beeld hadden bij stadslandbouw. Na afloop van de enquête, waarin de geïnterviewden bekend raakten met stadslandbouw, was een veel grotere groep positief over stadslandbouw en wilden meer mensen wel een stadsboerderij in hun eigen woonomgeving. De interviews in Culemborg lieten zien dat mensen uit heel Nederland belangstelling hebben voor zo'n groen opgezette wijk.

Internationaal

Wageningen UR heeft aansluiting gezocht bij het International Institute for the Urban Environment in Delft. Dit is een instituut van stedenbouwkundigen dat vindt dat er bij stedenbouwkundige ontwikkeling meer aandacht moet zijn

voor landbouw en groen. Op dit moment wordt met de gemeente Almere verkend of de gemeente als Lead-partner kan optreden in een gezamenlijk Europees project.

Agenda 2008

- April-Juni: (Stads)landbouw concreet maken in beelden voor de Toekomstvisie Almere-Oost in samenwerking met de gemeentes Zeewolde en Almere;
- Juni: workshop met stakeholders over het eerste ontwerp van Agromere;
- September: workshop met potentiële bewoners over hun wensen;
- December: Plan en ontwerp Agromere is afgerond.

Colofon

Deze nieuwsbrief laat zien wat voor activiteiten hebben plaatsgevonden of gaan plaatsvinden om stadslandbouw mogelijk te maken. Iedereen die wil weten hoe stadslandbouw in een wijk in Almere vorm kan krijgen of hierbij betrokken is, ontvangt een exemplaar van deze nieuwsbrief.

Contactpersonen:

Andries Visser, Andries.Visser@wur.nl,
T (0320) 291 347
Jan-Eelco Jansma, Janelco.Jansma@wur.nl,
T (0320) 291 612
Arjan Dekking, Arjan.Dekking@wur.nl,
T (0320) 291 624

Tekst: Leonore Noorduy, www.deschrijfster.nl
Vormgeving: Henk Jan Panneman, www.panneman.nl
Fotografie: